

ד סדרת טעמן סימן ד (יה) יש לזהר שלא לכתב באצבעו (ו) (יט) *במשקין על השלחן (כ) או כג בשב או ודע (י) באפר. אבל מתר (ח) (כא) לרשם (כב) באויר כמין אותיות (תרומת הדשן סימן כג):

באר היטב

העונות שיש עליהם ציורים, עכ"ל, עין שם, רצ"ע, מ"א. ועין כחולת ידו סימן טז: (ו) במשקין. ואם כתב, פטור. וה"ה הכותב בדיו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד פטור עד שיקחב בדבר העומד על דבר העומד, וכן המוחק. הכותב על פשרו חזב, אבל המשרט על פשרו צורת כתב פטור. הקורע על העור פתבנית כתב חזב, הרושם על העור פתבנית כתב פטור. הפעביר דיו על צפי סקרא חזב שמים, משום פתב ופשוט מוחק. דיו על צפי דיו או סקרא על צפי דיו פטור. הרושם רשמים ועורות בפחל ובשטר וכיוצא בהן פתבן פתבן שהצדדים רשמים היו חזב משום פתב, וכן המוחקה. המשרט חזב. הכותב ע"מ לקלקל העור חזב, שאין חיובו על מקום הפתב אלא על הפתב, אבל המוחק על מנת לקלקל פטור. כתב אות אחת כמיה לכתב, כתב על צפי כתב, נתפסן לכתב חזב וכתב ב' ויניין, חזב". פתב שמי אותיות שאין נהגין זה עם זה פטור. כתב אות אחת במגלה זו וכתב אות שניה במגלה אחרת חזב, שבזמן ששקרבן נהגין זה עם זה ואינן מחשרין מעשה לקריתבן. כתב נוטריקון אות א' פטור. המניה אות א' כגון שנוטל גג החיית ונעשה ב' ויניין חזב. כתב בשמאלו או אשר שכתב בימינו פטור. השולט בשתי ידיו חזב בשתיהן. קטן אותו בקולמוס נגדול אותו נגדול אוחז בקולמוס וקטן אותו בידו וכותב פטור. כל זה העלה המ"א: (י) באפר. וה"ה בדבש ושמן הנקשר: (ח) לרשם באויר. שאין רשמו נפר כמו במשקין ואפר; ולפי"ז לא נוקא באויר פטר, אלא ה"ה אם רושם על דף נגוב צורת אותיות שרי דגם כזה אין רשמו נפר קלל. וכ"מ מדכתב במשקין על השלחן וכו' משמע על השלחן גרידא פטר, ט"ז. וה"ה דפטר

משנה ברורה

להחמיר (כה) כשיש לו ספר אחרת: (ד) (יח) יש לזהר. רוצה לומר, אף דחייב חטאת ליכא, דבעינן שיקחב ונקא בדיו או בשאר דבר כיוצא בזה שרשמו מתקנים, וכדלקמה, (ט) אפילו הכי מדרבנן אסור אף באינו מתקנים: (יט) במשקין וכו'. רוצה לומר, (ס) שכתב אצבעו (כא) באיזה משקא וכתב בו על השלחן, והוא הדין על נגר וקלף וכיוצא בזה. (כג) וכתבו האחרונים, דאפילו אם פתב בהמשקין על דבר שאינו מתקנים, כגון על צלה ירקות וכיוצא בזה, אפילו הכי מדרבנן אסור: (כ) או באפר. הניו ששרט באצבעו כמין אותיות (ל) באפר נגוב, והוא הדין בחולמין, וכן אסור לרשם (לא) כמין אותיות על החלון וכוכית בימי הקר שהם לחים מן הקר. ואם רשם כמין אותיות בדברים הקרושין, כגון בדם וחלב שנקשר, (לג) משמע בחוספתא דחזב: (כא) לרשם. כדי לרמו לחברו אתה דבר, ולא אמרינן דמאמין ידיו בכתיבה על צפי דיו, והוא הדין דמתר לראות אכנות בשפת אף על גב שמתמנה נאחרונים. ונראה דהינו דנקא באקראי שנתפסן לו לראות, וגם זה יש לו לזהר שלא ידבר אף מאומה עם העובר גלגלים: (כב) בזה, וכדלעיל בסימן שו, עין שם: (כג) אכל לילך בשבת בכונן לבית העובר גלגלים בשביל זה אסור משום "מפצוא חפציה". ועין לעיל בסימן שו סעיף א: (כד) באויר. הוא הדין אם מוליך באצבעו על דף נגוב כעין צורת אותיות גספן שרי: (כה) כיון דאין רשמו נפר קלל, ולא דמי למשקין ואפר [ט"ז]. ואגב נבאר פה מן הנמרא והפוסקים עקרי דיני פתב ומוחק בדרך שיש בו חיוב חטאת וכתב פטור ואסור, כי השלחן צריך קצר בזה: (א) אין הכותב חזב עד שיקחב בדרך הרושם ועומד, כגון דיו ושחור (הינו פתב, רש"י וסקרא [צבע אדם] וקומוס [שנרף אילן] ומיגעפים וקננתוס [ג] וכלי עופרת, וכל כיוצא בהם שהוא דבר המתקנים, וכן אינו חזב עד שיקחב על דבר שמתקנים הכתב עליו, כגון על עור וקלף ונגר ועין וכיוצא בהם, אבל הכותב בדרך שאין רשמו עומד, כגון במשקין ומיפרות, או שכתב בדיו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד, פטור, ואינו חזב עד שיקחב בדרך העומד על דבר העומד. (לד) וכן אין המוחק חזב עד שימוחק פתב העומד מעל צפי דבר העומד. וכל זה לענין חיוב חטאת, אבל אסור דרבנן יש אפילו פתב בדרך שאינו עומד על דבר שאינו עומד, וכן לענין מחיקה. (כ) הכותב על פשרו בדין

באור הלכה

מה שברר בחדושי רבי עקיבא איגר בסימן לב דבכ דינו כמו דיו, עין שם, לפי זה משנדבק הדפוס לנבדו בדק במקום האחרית גש בנה אסור דאורייתא שלא לשרקן מנבדו לבלי עלמא, ואפילו אם תדחק ותאמר דבאותיות שקלף הדבק מהם גם להגאון רבי עקיבא איגר כמו שענה דמי. על פל פנים להב"ח וסיעתו יש בזה אסור דאורייתא: * במשקין על השלחן. עין במשנה ברורה שהעמקנו דיני כתיבה ומחיקה, ועדו הוא מלשון הרמב"ם פרק יא ומהמקרא שם. ומוחק עוד שם פתב דאם פתב פמי טרוא נפרש רש"י שם בלשון א' והוא מין פרי, ובלשון שני פתב שהוא מיגעפים] או באפר והינו במנה דאבא. וכדמשיק גוסין י"ט, או בשחור [עין בפריש רש"י והוספות שם, ועין באבן עזר סימן קכה דלהרמב"ם והנה חזב בכל צנא, חזב, ובחוספתא איתא עוד דאם כתב בקלפי אנונים רשמים, והינו שכתב כמי שרשמן דהם דברים שצובצבין בהן [וכדפי בספר חסדידות], כל טעי מקרי שפוטב בדרך המתקנים וחזב חטאת, והרמב"ם כלל כל זה במה שכתב וכיוצא בהם. ועין בפנ"ש"א שכתב קט"ו עמוד ב דבאר מהחיל י"ה דאמרין, דלענין חיוב שפת לא בעינן שיקחב במה שמתקנים הכתב לעולם, אלא דמקמי קצת עד שדרכן של בני אדם לכתב בהן דברים שאין עשויין לקימן לעולם אלא וכן אחר, כפסרי הזכרונות וכיוצא בהן. לענין שפת מלאכת ממשכת היא ולא בעינן שמתקנים לעולם כדפי, וכעין זה מוכח גספן דעת התוספות דבר הפתחיל אכל הכא, עין שם. לפי זה נראה פשוט דהכותב בכלי עופרת הנהוג כהיום בין הסותרים לכתב בהן חשבונותיהן לזרות חזב, ולא דמי זה לכותב באבן דמבאר שם בגמין דלא חשיב פתב מדאורייתא. דהא חזון דבכלי עופרת רשמו נפר ומתקנים, ואף בכותב פתבם מערב בקנים משמע פתבא דחזב חטאת, וכל שפן בזה שמתקנים יותר, וכל שפן לדעת המחבר שם באבן הנויר סימן קכה דסתם פדעת הרמב"ם בפאבד ושחור בכל צנא פשר, אספן בענינו והנה בודאי בכל גוני חזב. ולענין אם כתב בדרך שאין מתקנים דהוא אסור, איתא עוד שם בפלפול: אם כתב באבן דרכים ובאבן סופרים, עין שם בפריש רש"י, והרמב"ם תפס מקצתו, והוא הדין לכל הני שאין רשמו עומד. וכן טה דבעינן שיקחב על דבר המתקנים, איתא בחוספתא דאם כתב על העליון של זה וחרוב ודלצה או שכתב בדם הקרוש וחלב הקרוש [הינו חזב עליון שריטה, מודא קאמר על דם הקרוש וכדמסמ' על עלה זית. ע"ש חזב, ועל העליון של חזרון וכיוצא ובעליון ורקות פטור, דהוא דבר שאינו של קמא, והביא הרשב"א חוספתא זו להלכה, עין שם, והרמב"ם דבר ההוה נקט,

שער הציוד

(כה) כן משמע מהחיי"אדם וכן פתב בספר הפארת ישראל. לכתחלה בודאי טוב יותר לצאת ידי הכל שלא לעשות אותיות על חרי הדפוס: (כו) משנה ק"ד עמוד ב: (כז) פרישה, וכן מוכח במשנה שם, ע"ש: (כח) רש"י גירסא ג' תרתי שפשהירין, משמע דבמקא בעלמא לא נחשיב פתב פלל אפלו מדרבנן, לבר מיגעפים שיש חזב חטאת ללשון אחר של רש"י. ובחפארת ישראל ראינו שכתב דמנים נמי אסור, ולא נבעתי מנין לו, דדבריו רש"י פרשו גם הכ"ב והר"ן, ונחלו נכבית שאסרו האחרונים לרשם עליה בימי הקר, שם שאני דעבד הכתב יסור: (כט) נקטת הדולה ראלה רבא: (ל) רש"י. [עין פרישה: (לא) פרימנדים ושי"א: (לב) לפי מה שבאנה בספר חסדידות, וכן מוכח שם מהפחות הגר"א, ובפרישה איתא דבשפן הנקשר הוא רק אסורא דרבנן, וחוספתא זו היא נגדו, וכבר נמו לזה בספר אלה רבא: (לג) עין בבאור הלכה: (לד) הוא מלשון הרמב"ם, ונראה לי שמקורו הוא מדף עה עמוד ב באבן רבא וכן תרגום: 1 עפ"ה.

הַלְבוּת שֶׁבֶת סִימָן שֵׁם

ביאורים ומוספים

של אותיות או ציורים, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שמותרת, הואיל וכתב זה אינו מתקיים אפילו לפרק זמן קצר, שאין דרכם של העושים כן להשאיר את אצבעותיהם באופן זה אפילו לזמן מה. אולם להניח חפץ כנגד השמש בצורה מסוימת כדי שיעשה בעל צורה של אותיות או ציורים, דעתו (שם) שאסור, שהרי מתקיים הדבר לפרק זמן מסוים [אכן לדעת הגר"שז אויערבך והגר"ש וואנר המובאת להלן, שאין איסור כותב בהקרנת שקופיות, נראה שאף כאן אין איסור בדבר].

ולחכמים שקופיות למקרה שהיה דולק מערב שבת כדי להקריין על גבי הקיר וכדו', או להכניס דף כתוב למטול שקפים שהיה דולק מערב שבת, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שהרי זה בכלל כתיבה שאינה מתקיימת, ואסור מדרבנן. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' ס) כתב שאין בזה משום איסור כותב כלל, אולם מימ אסור לעשות כן משום שיש בזה זלזול בכבוד השבת, ובשם הגר"שז אויערבך כתב (שם) שהתיר לעשות כן.

47 והכותב יכתב סתרי, בגון שכותב עם חלב חי על גבי נייר, באופן שעל ידי קירוב הכתב למקום חם יכול הוא להתגלות, כתב הגר"שז אויערבך (שולחן שלמה ס"ק יב) שאם אין הכתב ניכר בשעת הכתיבה אין בכך איסור דאורייתא, אולם אם בשעת הכתיבה ניכר הכתב, אלא שלאחר זמן הוא נבלע לתוך הנייר, העושה כן עובר על איסור דאורייתא.

והמגלה כתב זה על ידי קירובו למקום חם, כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק א) שאף על פי שאינו עובר על איסור דאורייתא, מימ אסור לעשות כן מדרבנן, לפי שדומה הדבר לכתיבה. [נראה שו"ת הר צבי ירד סי' רל, וספר מהזה אליהו סי' סה].

[משנ"ב שם אות א]

בְּדָבָר הַעוֹמֵד עַל דָּבָר הַעוֹמֵד⁴⁸.

48 ואם כתב על דבר המתקיים, אלא שדעתו שלא לקיימו, בגון שכתב סמוך למוצאי שבת והיתה דעתו לשרוף את הכתב במוצאי שבת, כתב החזו"א (ארו"ח סי' סא ס"ק א) שהרי זה בכלל דבר המתקיים, וחייב.

[ביה"ל ד"ה משקין]

וְלֹא בְּעֵינֵי שִׁתְּקִים לְעוֹלָם בְּדִי⁴⁹.

49 ושיעור הזמן שצריך כדי שיחשב הכתב כמתקיים, כתב בשעה"צ לעיל (סי' שג ס"ק סח) שלדעת הרמב"ם (פ"ט מהל' שבת הי"ג) כל דבר המתקיים ליותר מאותה שבת בכלל מתקיים הוא, אולם מלשון רש"י (שבת קד, א ד"ה בשבת) נראה שצריך שיתקיים לעולם.

ומלשון הרשב"א המובא כאן בספרי הזכרונות, דקדק הגר"שז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא) שאין די שיהיה הכתב מתקיים לאותה שבת, שהרי אין כותבים זכרונות אלא בכתב שמתקיים זמן רב. וכן דקדק (שם) ממה שכתב הרמב"ם (שם פי"א ה"ט) שהכתב על בשרו חייב, לפי שאין הכתב נמחק מחמת עצמו אלא מחמת חמימות הבשר, ומבואר שאם היה כתב זה נמחק מחמת עצמו לא היה נחשב ככתב המתקיים, אף על פי שמסחר שכתב זה אינו עשוי להמחק באותו יום. וכן דקדק ממה שכתב השו"ע להלן (סי"ה), שרשימה הנעשית בצפורן על גבי ספר נחשבת **המשך בעמוד הבא**

[משנ"ב ס"ק יז]

וּמְפַל מְקוֹם נִכּוֹן לְהַחְמִיר בְּשֵׁשׁ לֹא סֶפֶר אֶתְר⁴⁰.

40 וספר שמצוירות בצידי דפיו צורות שאין להן משמעות, דעת הגר"שז אויערבך (שש"כ פכ"ח הע' ח) שאין צריך להחמיר שלא לפתחו, וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פב"א ס"ק ג).

[משנ"ב ס"ק ט]

וְהוּא הַדִּין בְּחוּל⁴¹.

41 ולענין הליכה על ארמה רכה בנעל שבסוליתה חקוקת אותיות, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"כ ע"ב קנח) שאין בכך איסור, כיון שאינו מתכוין להטביע את צורת האותיות באדמה, ואין זה פסיק רישא שאכן יוטבע, ועוד, כיון שאין בהטבעת אותיות אלו שום תועלת, חסר בזה בעצם שם מלאכת כותב [וראה אררות שבת ח"א פט"ו הע' ג].

[משנ"ב ס"ק נא]

וְלֹא אֶמְרִינָן דְּמֵאֵמֵן יָדִיו בְּכַתִּיבָה עַל-יָדֵי זָהָב וְכוּ', וְנִרְאָה דְּהִינּוּ דִּנְקָא בְּאַקְרָאֵי שְׂנוּדְמָן לֹא לְרֵאוּת, וְגַם זֶה יֵשׁ לֹא לְזַמְרָה שְׁלֵא יִדְבַר אִזּוּ מֵאֵמֵן עִם הָעוֹבֵד-גְּלוּלִים⁴² בְּזָה וְכַדְלָעִיל בְּסִימָן שׁוֹ, עֵינֵן שְׁמ⁴⁴ וְכוּ', וְעֵינֵן לְעִיל בְּסִימָן שׁוֹ סְעִיף א⁴⁵.

42 ודעת החזו"א (עם מקדשי שביעי ח"ב תשובות הגר"ח קניבסקי פ"ט אות נד), שראוי שלא לרשום צורת אותיות באויר.

43 והיתר זה להסתכל במלאכה שנעשית ע"י עבדים כדי להתלמד בה, כתב הגר"שז אויערבך (שולחן שלמה סי' שו ס"ק יז) שהוא רק כשאין ניכר מהסתכלותו במלאכה מהי מטרתו, אך כשאומר בפירוש שרוצה להתלמד אסור, וכעין המבואר בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"א סי' מא ד"ה לכן) שאסור להסתכל במלאכת הניתוח בשבת כדי להתלמד בה. ולמעשה, דעת הגר"שז אויערבך (לב אברהם ח"א ע"ב יח, נשמת אברהם ח"ה ע"ב קפא) שמותר לרופא להסתכל בניתוח כדי להתלמד, שהרי הוא צריך לדעת כיצד לרפאות, אך סטודנט, שאינו מטפל בחולים, צריך להחמיר בדבר.

44 שם (ס"א) הביא השו"ע את דרשת חז"ל (שבת קיג, א) "ודבר דבר" - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול".

45 שם כתב השו"ע, שמהכתוב (ישעיה נח יג) "ממצוא חפצך" דרשו חז"ל שיחפצין אסורים, כלומר שאסור לעשות בשבת דבר עסק ומסחר שהם חפצי חול, אף אם אין בכך מלאכה, והוסף, שמטעם זה אסור לאדם לעיין בנכסיו, כגון לעמוד ליד שדהו ולעיין אם צריכה היא חרישה או קצירה, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק א), שאם אין ניכר מהליכתו שהולך לשם כך, אין איסור בדבר.

[משנ"ב ס"ק נב]

הוּא הַדִּין אִם מוֹלִיף בְּאַצְבָּעוֹ עַל דָּף נְנוּבָּ בְּעֵינֵי צוּקַת אוֹתִיּוֹת גַּם-כִּן שְׁנִי⁴⁶, בְּיָדָיו דְּאֵין רְשׁוּמוֹ נִפְרָ בְּלָל⁴⁷.

46 וכן לעשות את צורות האותיות באצבעות עצמן, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פ"כ סוף ס"ק א) שמותר, שכן אין רישומן ניכר כשם שניכר הוא בכתיבה במשקים ובאפר, וכן דעת הגר"שז וואנר (ארחות שבת ח"א פט"ו הע' נב).

ועשיית צורות באצבעות כנגד השמש על מנת שיעשו צל בצורה

קצ

הלכות שבת סימן שמו

באור הלכה

משנה בריה

ח"ב, (ל) מפני שהוא עור, אף-על-פי שהממיות בשור מעברת הקתב לאחר זמן, הרי זה דומה לכתב שנמחק, אבל המשורט על בשור צירת קתב פטור, שאין דרך פתיכה בכך. הקורע על העור כהגבית קתב, ח"ב משום כותב; הרושם על העור כהגבית קתב, פטור וכתוספתא שלני איתא להקפד, דבקרוע פטור וברושם ח"ב, ויכבד נתחבטו בזה הראשונים, עין בדברי הרשב"א בחדושי וברברי הרב הפגיד פאן וקפ"ק ד גרורשין. (ג) הפיחב קתב על-גבי קתב, דהינו שהעביר קולמוס על אותיות הפתיכים פ"ב וחדושם, פטור, דקא לא אהני מידי. והני מלי שהיה דיו על-גבי דיו⁶¹ או סקרא על-גבי סקרא, אכל אם העביר דיו על-גבי סקרא, ח"ב שמים: אחת משום כותב, שעלשו הוא קתב הנק' יותר מבראשונה, ואחת משום מוחק, שמוחק בכתבתו את שתי אותיות המתחונות⁶¹. ואם העביר סקרא על-גבי דיו פטור, דמקלקל הוא⁶². (ד) אין הפותב ח"ב חטאת עד שכתב שתי אותיות⁶³, אכל אם כתב אות אחת, אפלי היתה גדולה משמים פטור מחטאת, ומפל מקום אסור דאורייתא איבא אפלי באות אחת, וכן"ל בריש הסימן. ואות אחת שאמרנו הפטור הוא אפלי היתה סמוכה לכתב שהיה פתיב מקום, בין דבשבת לא פתב אלא אות אחת, אכל אם בנה האות השלים את הספר ח"ב⁶⁴, דאיהני מעשיו טובא. הפותב א"ח אחת ונקד עליה לסימן, אף-על-פי שקורים ממנה על-גדינה תכה שלמה, פטור. פיצד, פגון שכתב אות מ' והכל קורין אותה 'מצור', או שכתבה במקום מגון, שקרי היא כמו שכתב 'ארבעים', אפלו הכי פטור. המגיה אות אחת ועשה אותה שמים, כגון שחלק גג הח"ת ונעשה שני זינין, (לו) והוא צריך לזה, ח"ב, וכן כל פיוצא בנה. התפגן לכתב ח"ת (לו) וכתב שני זינין, או שהתפגן לכתב מ' ועלה בידו כו' על-ידי שדלג בקולמוס ולא נמשך האות בראוי, וכל פיוצא בנה, הרי זה פטור, שהרי לא נהפגן אלא לאות אחת. (ה) שתי אותיות שאמרנו לחיוב הוא (לז) אפלו אם לא נעשה תכה על-ידי זה, פגון אל"ף גימ'ל וכיוצא בזה, ואפלו אם היו שתייהן שיות (לט) משם אהר, פגון 'פתי' 'ג' 'ח' 'ד' וכדומה, גס"פ ח"ב⁶⁶, ואפלו אם הנה דעתו מתחלה לכתב יותר, פגון 'תתנו' או 'ג' 'ח', וכתב רק שתי אותיות אלו מתן, (מ) אף-על-פי-כן ח"ב. ודע, דלפי מה שנפסק לעיל בסימן לו דאין הוינין של אותיות שעטני"ז ג"ץ מעכב, אלקא דמקרי קתב בלא זה, אם-כן אם כותב שתי אותיות אפלו בספר תורה תפלין-מזוזות כלי זינין גס"פ ח"ב, וכל-שכן בכתב בעלמא דמקרי קתב וחיב, וכן נהגין בגשין שכותבין כלי זינין, במבאר באבן-הצור סימן קכו, אלקא דהני קתב גמור אפלו כלי זינין. גם דמלאכת פתיכה הוא מדאורייתא בכל קתב ובכל לשון, וצ"ל לעיל בסימן שו פבאור הלכה שפארנו דהן היא הספגת כל הפוסקים⁶⁶. וכתב הרמב"ם, דאפלו משני סימניות ח"ב, והינו (מז) פגון שעשה הסימנים המורים על המספר. (ו) שתי אותיות שאמרנו לחיוב, הוא אפלו אם סתבן בשני דפי פגנס וסן נהגין זה עם זה, דהינו (מג) שקתבן בשפתייהן שייכל לקרותן כאחת, ואפלו אם כתבן בשני כחלי זוית (מח) מבפנים ח"ב, הואיל שהיו זו כנגד זו והכול לקרותן כאחת. ואפלו לקח גויל וכיוצא בזה וכתב על שפתו אות אחת במדינה זו, ונהלך באותו היום וכתב אות שניה במדינה אחרת ובמגלה אחרת (מד) על שפנתה, ח"ב, שבזמן שמקרבן נהגין זה עם

שער הציוד

כתוספתא אטר רבי מנחם פ"ב י"ח זה חקר במוחק מבכוח, משמע דבכל שער דברים אין להחמיר בו יותר: (לז) הוא לשון הרמב"ם, ומשמע מזה דאם קתב על מיני בעלי-חיים שאין להם עור, פטור, ואולי טעמו, דבנהו בעלי-חיים פ"ן שאין להם עור, דמימות השור מעברת מכף אח הפתב, והני כותב על דבר שאינו מתקם, ואריעא מכותב על האכלי ח"ב. וכמו שבררנו בבאור הלכה: (ל) רש"י: (לו) הוא לשון הרמב"ם, ומה שכתבנו או' שחתפון רבי, נכלל בדבריו, עין שם. ומה שלא חלק הרמב"ם הא דבצי זיניא, פסקנה הגמרא שם, משום דבירא לה פרוש התוספות דבור המתחיל 'תתנו', דהיא דלא נהגין אלא לאות אחת בכל פני פטור: (לז) כסתא דמתייהב הויתב ח"ב, ולא חלקו בזה: (לט) עין באור הלכה: (מ) ובמ"ם פרק א הלכה יד: (מא) עין בפרוש המשניות לר"מ, ופרש התוספות י"ח-ט"ו את דברי פבאור האחרון כמו שכתבנו, ופרוש הנה הביא לו סיוע מדברי רב האי גאון: (מב) רש"י, דבירא לה שם דאם כתבן באמצע פטור הואיל דמחשך נעשה קציעה לקרבן, והרמב"ם משמע דח"ב בכל פגון, והשעם עין במגיד-משנה שם: (מג) מוכח מהתוספתא: (מד) הנהו לפרוש רש"י הנ"ל:

הלכות שבת סימן שמ

ח טו ט שבת צ"ה ה (כג) *מותר (כד) *לרשם בצפרן על (ט) (ט) הספר *כמו *שורשמן לסימן, (כה) שאין זה דבר (י) המתקנים: ו יחוט של תפירה שנקתח אסור (יא) [*] (כו) למתחו.

שערי תשובה

באר היטב

לאתרים. ע"ש: [ט] הספר. עין בה"ט. ועין לעיל סימן טו וכו' בית אפרים חלק אה"ע: [*] למתחו. ועין בגי' סימן י"ח י"ט מה שמקפידין בזה על ידי תפירה מחט ארץ או שראשה אחר צב ותוחבין עממם ושלש עד שמקפיד לקמט כמו תפירה, אם מקפידין אותם בו, כגון בגדי נשים שצניחין בן בארנו מקפיד ע"י פתח שלא תצטרך לחטירה שניה. וראי אסור לעשות כן בשבת, ואפילו לתחב שולי הבגדים למעלה בשעה שעוסק בעבודתו או בשעת הלוח ע"י תחיבה מחט אפ"י שאח"כ חונקה ושומטת המטט אין לטפיר, וזהו לרש"י יח"ל דמפיר בתפירה שאינו להתקנס. והטעם אסור חולק והוא חנון והשיב לו. והטעם דקרינו טעמא שאין להתפיר בתפירה זו כ"א בנשיה ע"י שיקתקנס, ע"ש:

דקה שאינו פותחין שפירי הדיעות אינו תשובה קטב, עכ"ל. וקטב המ"א: משני סימניות, ופרש המ"מ אכלו אינן אותיות ידועות רק סימן בעלמא אשורית, דכל זמן שלא יצוין לא נקראה מלאכתו, ואפשר דבבחיבה דקה שהוא קטב שלחן לפה לא יתחשב, וכ"כ הרב"י בא"ע סימן קכו לענין גט, גם בחו"ס בגטין דף ה וס"פ מרבה איתא דהוא דאורייתא, ואפשר דפליגי על הרמב"ם. ועין בש"ג בענין היתוין שחארין, עכ"ל המ"א: (יא) למתחו. מחט שנתעקמה אפילו מצט אסור לפשטה, ספר הזכרונות, בה"ג, מ"א. הוה"פ ב"י תפירות וקשר או ג' אע"פ שלא קשר תיב, וכשקשר תיב נפוי משום קושר, הנע"ב. והקודע ע"ט לתפיר תיב:

משנה ברורה

גדולה ויש במקומה כדי לכתב שתיים, תיב. והמוחק (נג) על-מנת לתקן אפילו שלא על-מנת לכתב, כגון שתי אותיות יתרות בתורה ומחקן, גם-כן תיב. קטב התיב אדם, דכל המלאכות חוץ מכותב תיב בין בימינו בין בשמאל⁶⁴, ותיבא ראינה לנה מתוקפתא פרק י, אף ברגלו בפיו ומדפקו משמע שם דפסידו וקטב. המשורטט (נג) ניר וקלף וכיצא בו כדי לכתב שתי אותיות תחת אותו שרשטט, תיב, (נד) וכן קשורצה לחתף עוד או שאר דברים ומשורטטו תחלה כדי שיקוץ תחובו, גם זה הוא בכלל משורטט. והוא הדין קרשי-צצים שמעבירין חוט של סקרא על-גבי הקורה כדי שינסך בשונה, או הגבלים שעושין בן באכנים כדי שיופצל האבן בשונה, כל זה הוא בכלל משורטט⁶⁵. ואסור המשורטט בצבע או בלא צבע הרי זה תיב. הנה הארכתי בכל זה כדי לברר איה דבר הוא דאורייתא או שפסידו וקטב מדרבנן, ונקא-מנה על-ידי אינו יהודי במקום מצוה, דקמא לן בסימן שו דאסור דאורייתא אין מתירין על-ידי אינו-יהודי אפילו במקום מצוה: ה (כג) מותר וכ"ו. ויש מהמירין פנה, ועין בבאור הלכה: (כד) לרשם בצפרן. ודוקא רשימה קצין בן בעלמא לזכרון (כה) שיש פנה אינה טעות-סופר, ומשום דלא חשיב קטב כלל בלאו הדי, (כו) אכל לעשות קמין איה ודאי אסור (ס) אפילו באות אחת: (כה) שאין זה רבו'. ודוקא בקלף הקשה, דבזמננו היו פותחין על הקלף, אכל על הפיר אסור, דמתקנים הוא [אחרונים]. ודוקא בצפרן, (מ) אכל אם רשם באינה פלי שעושה רשימה צמקה יותר, אף על קלף ועין אסור, דמגפר היטב ומתקנים: ו (כו) למתחו. הנה שנתפירו שתי תתיכות הפגד זו מזו במקצת וחוטו התפירות נמשכין, ורצה למתח ראש החוט כדי להדק ולתפר:

שער הציון

(מ) הנה באמצע, שחסר קצוה למרוב, הרמב"ם מחיב בזה כל גתי: (מו) רמב"ם: (מז) רמב"ם: (מח) רמב"ם, ומקורו מירושלמי פרק כלל גדול, ועין בבאור הלכה: (מט) גמרא ע"י ורמב"ם בפרק מהלכות שבת: (נ) מנ"א אבהם ושי"א: (נא) שלחן-צצישיים: (נב) עין בבאור הלכה לעיל שהבאנו דעת הפרי-מגדים כמו שכתבנו וכתב ראיית לזה, ואחר-כך מצאתי בספר עקרי-דינים בשם ספר טל-אורות שכתב גס"פן בהדיא פן: (נג) רמב"ם, וקביא לה דשרטט זה כשאר שרטוט שפשי"ם: (נד) בן איתא ברש"י דהוה משורטט וכן משמע בירושלמי, ומתקנים משמע דהוא תולדה דמשורטט, ומסתברא דרש"י מודה להרמב"ם בשרטוט דתיבה דגם זה הוא בכלל משורטט, דאף שבמשכן היה בעור כדי להתח אסור זה, הוא הדין כל שרטוט שעושה כדי לכוון על-ידי-ההפצלה שיעושה אחר-כך: (נה) אלהי רבה ושלחן-צצישיים, ודלא פריי-מגדים: (נו) לבוש וט"ו ושי"א: (נז) שלחן-צצישיים, וכן מוכח מהר"ח: (נח) דהלא רבי יוסי בנדי מודה גס"פן להמשנה דאם קטב בדבר שאינו מתקנים או על דבר שאין מתקנים פטור, ואס"פן לפה מהטב בשורט שרשיות בנסר וקלא עין קשה היא כמו קלף, אלא ודאי דמירי בשורט בכלי דמתקנים השרשית (א) הבאור הלכה מופיע בעמוד הבא.

דקה שאינו פותחין שפירי הדיעות אינו תשובה קטב, עכ"ל. וקטב המ"א: משני סימניות, ופרש המ"מ אכלו אינן אותיות ידועות רק סימן בעלמא אשורית, דכל זמן שלא יצוין לא נקראה מלאכתו, ואפשר דבבחיבה דקה שהוא קטב שלחן לפה לא יתחשב, וכ"כ הרב"י בא"ע סימן קכו לענין גט, גם בחו"ס בגטין דף ה וס"פ מרבה איתא דהוא דאורייתא, ואפשר דפליגי על הרמב"ם. ועין בש"ג בענין היתוין שחארין, עכ"ל המ"א: (יא) למתחו. מחט שנתעקמה אפילו מצט אסור לפשטה, ספר הזכרונות, בה"ג, מ"א. הוה"פ ב"י תפירות וקשר או ג' אע"פ שלא קשר תיב, וכשקשר תיב נפוי משום קושר, הנע"ב. והקודע ע"ט לתפיר תיב:

דקה שאינו פותחין שפירי הדיעות אינו תשובה קטב, עכ"ל. וקטב המ"א: משני סימניות, ופרש המ"מ אכלו אינן אותיות ידועות רק סימן בעלמא אשורית, דכל זמן שלא יצוין לא נקראה מלאכתו, ואפשר דבבחיבה דקה שהוא קטב שלחן לפה לא יתחשב, וכ"כ הרב"י בא"ע סימן קכו לענין גט, גם בחו"ס בגטין דף ה וס"פ מרבה איתא דהוא דאורייתא, ואפשר דפליגי על הרמב"ם. ועין בש"ג בענין היתוין שחארין, עכ"ל המ"א: (יא) למתחו. מחט שנתעקמה אפילו מצט אסור לפשטה, ספר הזכרונות, בה"ג, מ"א. הוה"פ ב"י תפירות וקשר או ג' אע"פ שלא קשר תיב, וכשקשר תיב נפוי משום קושר, הנע"ב. והקודע ע"ט לתפיר תיב:

זה ואין מחסר מצוה לקריכתו; אבל אם כתב את אחת בארץ ואת אחת בקורה, או שכתב על שני פתלי הבית והיו רחוקין זה מזה, או על שני דפי פנקס (מה) באפן שאין נהגין זה עם זה, פטור. ז) הכותב (מו) בשמאל או לאחור ידו [דהיינו בגב ידו], שאחז הקולמוס באצבעותיו [הפך ידו וכתב], ברגלו, בפיו ובמחשקו [אצילי ידיו], פטור, מפני שאין דרך פתיכה בקנה⁶⁶, ומכל מקום אסורא יש אפילו ברגלו וכי האי גוונא. אסור שכתב בימינו, שהיא לו כשמאל כל אדם, פטור, ואם כתב בשמאלו תיב. והשולט בשפי נדיו בשונה וקטב בין בימינו בין בשמאלו, תיב⁶⁷. קטן אחז בקולמוס וגדול אחז קנדו וכותב, תיב, שהוא העקר במלאכה והקטן לאו כלום עבד. גדול אחז בקולמוס וקטן אחז בידו וכותב, פטור, דבזה הגדול לא עבד כלום. ואם האחז בקולמוס נתכוון לטיעו, תליא החיוב בהאחז בקולמוס [כן הוא לפי נוסחת הגר"א בתוספתא, ע"ש]. הכותב על-מנת לקלקל העור (מז) תיב, שאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב, אבל המוחק על-מנת לקלקל פטור. ח) הרושם רשמים וצורות בפתל בששר וכיצא בנה, בדרך שהצפירים רושמים, (מ) הרי זה תולדת פותב ותיב משום פותב⁶⁸. [ואם עושה צורה בקלי-צורה [היינו שהפלי עומד לכך לנאותה, רש"י], אפילו עושה מקצתה (מט) תיב משום מפה בפשיט, שהיא גמר מלאכתה של הפלי.] וכן המוחק את הנשום כדי לתקן, הרי זה תולדת מוחק ותיב. אסור (נ) לתפר אותיות של קסף לפרקת וכיצא בוי⁶⁹, דהוא קצין פותב⁷⁰, (נא) וכן אסור להסיר ממנו, דהוא קצין מוחק. ועין במתני' אדם כלל לו מה שכתב בנה. ועשה נבאר קצת מעניני מחיקה ושרטוט: המוחק קטב על-מנת לכתב במקום המתקן שפי אותיות⁷¹, תיב, ואפילו את אחת אם היא

